

1. tétel

1.) Hegesztési eljárások csoportosítása, az ömlesztő és a sajtoló hegesztések főbb jellemzői

A hegesztés a munkadarabok egyesítése hővel, nyomással vagy mindkettővel, amelynek során a munkadarabok között az anyagok természetének megfelelő fémes (kohéziós) kapcsolat, nemoldható kötés jön létre.

A hegesztés csoportosítása:

- a.) A hegesztés célja szerint: -
kötőhegesztés - felrakóhegesztés
- b.) A hegesztés folyamata szerint: -
ömlesztőhegesztés - sajtolóhegesztés
- c.) A hegesztés kivitelezési módja szerint: - kézi hegesztés -
félautomatikus hegesztés -
automatikus hegesztés - teljesen
automatizált (robotrendszerű)
hegesztés

Az ömlesztőeljárások során megfelelő energiasűrűségű hőforrás segítségével ömlesztjük meg az anyagokat. A hőforrás lehet:

- éghető gáz és oxigén égéshője - villamos
ív égéshője - plazmaív - sugárenergia (
elektronsugár, lézersugár) - a
satakellenátolás miatt keletkező Joule- hő -
kémiai reakcióhő

A sajtoló eljárások esetén a kötést létrehozó energia lehet:

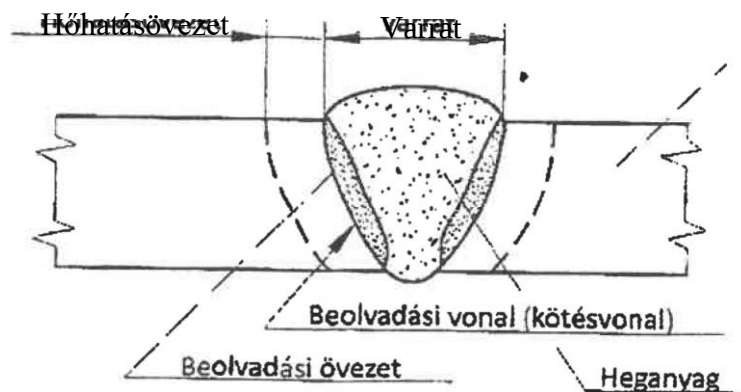
- a villamos ellenállás hője - a
súrlódásból származó hő -
ultrahang- energia - kinetikai
energia (pl. robbantás)

Ha valamely hegesztett kötés létesítése csak hő útján megy végbe, akkor az eljárást ömlesztőhegesztési eljárásnak, ha erőhatásra is

szükség van, sajtolóhegesztési eljárásnak tekintik (egyes eljárásoknál azonban csak sajtolóerőre van szükség).

2.)Az ömlesztő hegesztőeljárások elve, alkalmazási területük

Ömlesztőhegesztéskor két vagy több elem között jön létre a kötés, ami alapanyagokból, a hő által felhevített, de nem megömlött hőhatásövezetekből és a megömlött, majd megdermedt varratból áll (1.1 a ábra)

a)

Az ábrán látható kötés (Y alakban leélezett, vízszintes helyzetű tompakötés) elkészítéséhez hozaganyagot kell használni, ami a hő hatására megömlik, majd az olvadt alapanyaggal keverve képezi a heganyagot. Itt a heganyag kb. 75-80% hozaganyagból és 25- 20% alapanyagból áll.

3.)Az ömlesztő hegesztőeljárások nemzetközi szabványos jelölése

Megnevezés:	Számjel:
Ívhegesztés	1
Fedett ívű hegesztés	2
Ömlesztő gázhegesztés	3
Sugárhegesztés	5
Egyéb hegesztések	7
Bevont elektródás ívhegesztés	111
Fedett ívű hegesztés huzalelektrodával	121
Fogyóelektrodás, semleges védőgázos ívhegesztés (MIG)	131
Fogyóelektrodás, aktív védőgázos ívhegesztés (MAG)	135
Volframelektrodás, semleges védőgázos ívhegesztés (TIG)	141
Plazmaívhegesztés	151

4.) A hegeszthetőség fogalma a jól hegeszthető ötvözetlen szerkezeti acél vegyi összetétele, szilárdsági jellemzői

Hegeszthetőség: az anyag alkalmassága meghatározott hegesztéstechnológiával olyan szerkezet gyártására, amelyben a fémes kötések helyi tulajdonságai a hegesztett szerkezetre kifejtett hatásukkal együtt eleget tesznek az előírt követelményeknek. A követelmények a mechanikai tulajdonságokon kívül a repedésmentességre, a ridegtöréssel szembeni biztonságra és a korrózióállóságra vonatkoznak.

A jól hegeszthető ötvözetlen szerkezeti acél vegyi összetétele:

C tartalom: max. 0,25% — Mn

tartalom: kb. 0,8% Si

tartalom: kb. 0,5%

S tartalom: max. 0,035%

Az ötvözetlen szerkezeti acél fő ötvözői:

Mn: növeli az acél szilárdságát, javítja a hegeszthetőségét.

Si: dezoxidáló, csökkenti az acél alakíthatóságát, rontja a hegeszthetőségét. Az acél szennyező elemei a kén és a foszfor.

A kén (S): képlékenységet és korrózióállóságot csökkent, metegrepedési hajlamot növeli. Keresztirányú nyúlóképességet csökkenti.

A foszfor (P): növeli az acél szilárdságát, javítja a korrózióállóságot, de a szívósságát rontja.

Az ötvözetlen szerkezeti acél szilárdsági jellemzői

A S2351R jeű ötvözetlen szerkezeti acél legkisebb folyáshatára (L— alsó)
ReF235N/mm²

A szakítószilárdság (R_m) az a legnagyobb feszültség, amely után a lágyacél próbatest keresztmetszete összeszűkül, majd eltörik.

Az acél képlékenységet (alakíthatóságát) jellemzi a százalékos maradó nyúlás, és a kontrakció.

A százalékos szakadási nyúlás (A) a próbatest eredeti jeltávolságnak (Lo) a próbatest elszakadásáig bekövetkezett maradó megnövekedése (Lu- Lo) az eredeti jeltávolság százalékban.

A S235JR jelű ötvözetlen szerkezeti acél esetében ez 24-25%.

A fajlagos keresztmetszet csökkenés (kontrakció, Z) a próbatest eredeti keresztmetszetének (AJ elszakadásakor bekövetkezett csökkenése (Ao-Au) az eredeti keresztmetszet százalékban.

A S235JR jelű ötvözetien szerkezeti acél kontrakciója 40-45%.

A keménység az anyag ismert keménységű szúrószerszámmal (golyó, gúla, kúp) szemben kifejtett ellenállása.

A leggyakrabban alkalmazott vizsgálati eljárások a Brinell (HB), a Vickers (HV), és a Rockwell vizsgálat.

A S235JR jelű ötvözetien szerkezeti acél Vickers keménysége kb. 150HV.A keménységnek nincs mértékegysége.

A S235JR jelű ötvözetien szerkezeti acél minimális ütőmunkája: 27J.Az ütőmunka átmeneti hőmérséklete: +20C.

5.) A hegesztés környezetszennyező hatásai és ellenük való védekezés módszerei

Hegesztéskor és vágáskor az eljárástól függően különböző mennyiségű mérgező gáz (ózon, CO, nitrozus gázok, formaldehid- és acetaldehid, fenol stb.), mérgező füst/por (pl. mangán-oxid, bárium, ólom, réz), a tüdőt veszélyeztető füst/por (pl. vas-oxid, alumínium-oxid), rákkeltő hatású füst/por (pl. kromátok, nikkel-oxid) keletkezik.

A hegesztési füst egyes összetevőinek a dolgozó légzési övezetében mérhető maximális koncentrációját a MAK-értékek (Maximalis Munkahelyi Koncentráció) rögzítik.Ezek az értékek 8 óra mellett, heti 40 órás munkaidőt feltételezve, nem okoznak megbetegedések.A hegesztési füst semleges füstnek számít, és így max. 8mg6m³ koncentráció engedhető meg, de ezen átlagon betűl is az egyes összetevőkre a MAK- értékeket be kell tartani.

Cellulózos bevonatú elektródák esetén nagyobb füstképződésre kell számítani, mint rutilos bevonatúaknál, de befolyásolja ezt az áram neme is, Váltakozó áramnál kevesebb füst keletkezik.

Védőgázos eljárásoknál a nemesgáz részarányának növelésével csökkenthető a füstképződés. Fogyóelektrodás, keverékgázos hegesztéskor csökken a füst CO tartalma, de nő az ózonképződés (O₃). Lángvágáskor a lemezvastagság és a vágási sebesség növelésével nő az egészséget károsító füst- és por koncentráció. Szerkezeti acél vágásakor a füstben a nitrozus gázok mellett Fe-, Mn- és Si-oxidok is jelen vannak. Hasonlóan nitrozus gázok keletkeznek sűrített levegős plazmavágáskor is, ezért javasolt a víz alatti plazmavágás.

A hegesztési füst hatása kifejezetten érvényesül szűk, zárt helyiségben végzett ömlesztőhegesztéskor, láng- és plazmavágáskor, fémszóráskor.

A képződő gázok egy része (pl. ózon, foszgén, nitrogén- dioxid) súlyos mérgezéseket okozhat. Ezek következtében légszomj és köhögési inger léphet fel. A mérgezést szenvedett személyt friss levegőre kell vinni, és orvosi ellátásban részesíteni.

A dolgozók környezetében az egészségkárosító gázok és szilárd hatmazátlapotú szennyeződések keletkezése a hegesztési, vágási munkák helyes szervezésével és gondos munkavégzéssel csökkenthető. A munkát úgy kell végezni, hogy a hőforrásból kiinduló káros anyagok elkerüljék a hegesztő légzési övezetét. Fokozott védelem elszívással, a friss levegő pótlása a szellőztetéssel oldható meg. Ha a füstkoncentráció- a természetes légcsere ellenére- eléri a 9mg/m³-t, akkor szellőztetésről kell gondoskodni.

A keletkezés környezetéből az elszívás legnagyobb sebessége csak akkora lehet, hogy a hegesztés folyamatát (pl. gázvédelmet) ne befolyásolja. Ilyen megoldás lehet a hegesztőfejbe vagy a pajzsba épített elszívó.

A munkahely mesterséges szellőztetésének elterjedt változata az egész üzem általános szellőztetése. Ehhez nagyteljesítményű, tetőre vagy falba szerelt ventilátorokat alkalmaznak.

Sugárterhelés

A hegesztéskor keletkező fény erőssége és hullámhossza számos tényezőtől függ. Meghatározó a hegesztőeljárás, ív esetén az ívhossz, az áramerősség, de befolyásolja még az ívatmoszféra, valamint egyéb környezeti hatás is.

A kisugárzott energia három összetevőből áll: ibolyántúli sugárzás, látható fény, infravörös sugárzás.

Az ibolyántúli sugárzás (160....400nm) a szem szaruhártyájának gyulladást okozhatja. Vizsgálatok megállapították, hogy az ilyen sugárzás erőssége 50A fölé az áramerősség négyzetével arányos. Ez az összefüggés- a

fogyóelektródás, CO₂ védőgázos ívhegesztés kivételével, ahol az intenzitás kisebb- valamennyi ívhegesztő eljárásra igaz.

Az ultraibolya tartományba eső sugarak viszonylag nagy energiájúak, ezért roncsoló hatásúak. A fedetlen bőrön bőrpírt idéznek elő. Vakító hatásuk szemfájdalomhoz, könnyezéshez, fájdalmas szemgyulladásához, káprázáshoz vezethet.

A tátható sugárzás (400....800nm) hőhatása révén károsítja a retinát, és fotokémiai folyamatok elindításával látásromlást okozhat. A veszélyt fokozza, hogy a káros hatás a szemben halmozódik.

Az infravörös sugárzás (0,75µm....1mm) szemet károsító hatása szintén a sugárzó hőhatás következménye.

Az infravörös és hősugárzás rövidhullámú sugarai több éves intenzív hatásuk során a szemet, ill. a szemlencsét károsíthatják és szürkehályogot okozhatnak. A hegesztéssel együtt járó fénysugárzás biológiai hatásának megszüntetése, ill. csökkentése érdekében a bőrfelületet takarással, a szemet védőszűrő használatával óvni kell.

Az alkalmazandó védőszűrő fokozatát meghatározza a hegesztőeljárás, az áramerősség, ill. az energiaforrás intenzitása, az alap-, hozag-, és segédanyag, valamint a környezeti megvilágítás. Nagyobb teljesítményű hőforrás, ill. kedvezőtlenebb környezeti megvilágítás esetén erősebb fokozatú szűrőt kell használni.

Gázhegesztéskor, lángvágáskor és keményforrasztáskor- az acetilénfogyasztástól függően 3...8 fokozatszámú védőszűrőt, ívhegesztéskor 9...13 fokozatszámú védőszűrőt kell használni, a beállított áramerősségtől függően.

Szemüvegbe, ill. pajzsba épített védőszűrőt a hegesztő munkáját segítő dolgozó is köteles használni. A hegesztőműhelyben dolgozó darukezelőt is el kell látni megfelelő védőszűrős szemüveggel a káprázás veszélye ellen.

A sugárterhelés ellen- a védőszűrő alkalmazása mellett- a hegesztést, ív. vágást végző, a munkát segítő személyeket egyéni védőfelszereléssel kell ellátni.

Ellenőrző kérdések:

1. Mi a hegesztés fogalma?
2. Csoportosítsd a hegesztési eljárásokat a hegesztés célja szerint!
3. Csoportosítsd a hegesztési eljárásokat a hegesztés folyamata szerint!
4. Csoportosítsd a hegesztési eljárásokat a hegesztés kivitelezési módja szerint!
5. Ömlesztőeljárások során mi lehet a hőforrás?
6. Mit jelent az ömlesztő hegesztés?
7. Mi az ömlesztő hegesztési eljárások számjele?
8. Mi a hegeszthetőség fogalma?
9. Mi az ötvöztelen szerkezeti acél vegyi összetétele?
10. Milyen hatást gyakorolnak az acélra az ötvözők?
11. Milyen hatást gyakorolnak az acélra a szennyezők?
12. Milyen környezetszennyező hatásai vannak az ömlesztőhegesztésnek?
13. Hogyan védekezhetünk a káros hatások ellen?